YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

4 päivänä heinäkuuta 2000 *

Asiassa C-84/98,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen pääneuvonantaja A. Caeiro sekä oikeudellisen yksikön virkamiehet B. Mongin ja M. Afonso, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

kantajana,

vastaan

Portugalin tasavalta, asiamiehinään ulkoasiainministeriön Euroopan yhteisöihin liittyvistä asioista vastaavan osaston oikeudellisen yksikön päällikkö L. Fernandes ja saman osaston oikeudellinen neuvonantaja M. L. Duarte, prosessiosoite Luxemburgissa Portugalin suurlähetystö, 33 allée Scheffer,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: portugali.

jossa kantaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Portugalin tasavalta ei ole noudattanut palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta jäsenvaltioiden väliseen meriliikenteeseen sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4055/86 (EYVL L 378, s. 1) 3 artiklan ja 4 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole irtisanonut eikä mukauttanut Jugoslavian liittotasavallan kanssa tehtyä, asetuksella nro 74/81 hyväksyttyä sekä 28.6.1979 allekirjoitettua ja 19.5.1981 voimaan tullutta merikuljetussopimusta siten, että yhteisön kansalaisilla olisi oikeudenmukainen, vapaa ja tasapuolinen mahdollisuus Portugalin tasavallalle kuuluviin lastiosuuksiin tämän asetuksen mukaisesti,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), L. Sevón ja R. Schintgen sekä tuomarit C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann, H. Ragnemalm ja M. Wathelet,

julkisasiamies: J. Mischo,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 14.9.1999 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset lausumat,

kuultuaan julkisasiamiehen 20.10.1999 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut EY:n perustamissopimuksen 169 artiklan (josta on tullut EY 226 artikla) nojalla kanteen, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 27.3.1998 ja jossa yhteisöjen tuomioistuinta vaaditaan toteamaan, että Portugalin tasavalta ei ole noudattanut palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta jäsenvaltioiden väliseen meriliikenteeseen sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4055/86 (EYVL L 378, s. 1) 3 artiklan ja 4 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole irtisanonut eikä mukauttanut Jugoslavian liittotasavallan kanssa tehtyä, asetuksella nro 74/81 hyväksyttyä sekä 28.6.1979 allekirjoitettua ja 19.5.1981 voimaan tullutta merikuljetussopimusta (jäljempänä riidanalainen sopimus) siten, että yhteisön kansalaisilla olisi oikeudenmukainen, vapaa ja tasapuolinen mahdollisuus Portugalin tasavallalle kuuluviin lastiosuuksiin tämän asetuksen mukaisesti.

2 Se Jugoslavian liittotasavalta, joka oli olemassa riidanalaista sopimusta tehtäessä, on hajonnut. Jäsenvaltiot ovat yksimielisesti tunnustaneet Kroatian ja Slovenian

tasavallat 15.1.1992. Bosnian ja Hertsegovinan tasavalta tunnustettiin 7.4.1992. Kreikkaa lukuun ottamatta jäsenvaltiot tunnustivat entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian vuonna 1993.

3 Jugoslavian liittotasavallan hajoamisen vuoksi Portugalin viranomaiset päättivät ryhtyä neuvotteluihin näiden kunkin maan kanssa riidanalaisen sopimuksen muuttamiseksi.

4 Komissio on istunnossa todennut, että Slovenian tasavalta on tehnyt sopimuksen tarpeellisista muutoksista Portugalin tasavallan kanssa.

Sovellettava yhteisön oikeus

5 EY:n perustamissopimuksen 234 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 307 artikla) määrätään seuraavaa:

"Tämän sopimuksen määräykset eivät vaikuta sellaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, jotka johtuvat yhden tai useamman jäsenvaltion yhden tai useamman

kolmannen maan kanssa ennen tämän sopimuksen voimaantuloa tekemästä sopimuksesta.

Siltä osin kuin tällaiset sopimukset eivät ole sopusoinnussa tämän sopimuksen kanssa, asianomaiset jäsenvaltiot käyttävät kaikkia aiheellisia keinoja todettujen ristiriitojen poistamiseksi. Tällöin jäsenvaltiot tarvittaessa avustavat toisiaan ja tapauksissa, joissa se on aiheellista, vahvistavat yhteisen kannan.

Soveltaessaan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuja sopimuksia jäsenvaltiot ottavat huomioon sen, että ne edut, jotka kukin jäsenvaltio on tässä sopimuksessa myöntänyt, ovat erottamaton osa yhteisön toteuttamista ja liittyvät sen vuoksi kiinteästi yhteisten toimielinten perustamiseen ja niille annettuun toimivaltaan sekä siihen, että kaikki jäsenvaltiot myöntävät samat edut."

6 Asetuksessa N:o 4055/86 on seuraavat säännökset:

1 artiklan 1 kohta

"Vapaus tarjota jäsenvaltioiden välisiä merikuljetuspalveluja sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisiä meriliikenteen alan palveluja koskee jäsenvaltioiden kansalaisia, jotka ovat muusta jäsenvaltiosta kuin se, jolle palvelut on tarkoitettu."

2 artikla

"Sen estämättä, mitä 1 artiklassa säädetään, ennen 1 päivää heinäkuuta 1986 olemassa olleet yksipuoliset tiettyjen sellaisten tavaroiden kuljettamista koskevat kansalliset rajoitukset, joiden kuljettaminen on kokonaan tai osittain varattu kansallisen lipun alla purjehtiville aluksille, poistetaan viimeistään seuraavan aikataulun mukaisesti:

— jäsenvaltioiden välinen liikenne jäsenvaltion lipun alla purjehtivilla aluksilla: 31 päivänä joulukuuta 1989,

— jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välinen liikenne jäsenvaltion lipun alla purjehtivilla aluksilla: 31 päivänä joulukuuta 1991,

— jäsenvaltioiden välinen liikenne sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välinen liikenne muilla aluksilla: 1 päivänä tammikuuta 1993."

3 artikla

"Jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä tehtyihin olemassa oleviin kahdenvälisiin sopimuksiin sisältyvät lastinjakojärjestelyt poistetaan asteittain tai mukautetaan 4 artiklaa noudattaen."

4 artiklan 1 kohta

"Olemassa olevat lastinjakojärjestelyt, joita ei ole poistettu 3 artiklan mukaisesti, mukautetaan yhteisön lainsäädäntöä noudattaen ja erityisesti:

a) jos kysymys on liikenteestä, jota linjakonferenssien käyttäytymissääntöjä koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus koskee, niiden on oltava käyttäytymissääntöjen ja neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 954/79 jäsenvaltioille asetettujen velvoitteiden mukaisia;

b) jos kysymys on liikenteestä, jota linjakonferenssien käyttäytymissääntöjä koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus ei koske, sopimukset mukautetaan mahdollisimman pian ja joka tapauksessa ennen 1 päivää tammikuuta 1993 niin, että kaikille 1 artiklassa tarkoitetuille yhteisön kansalaisille tarjotaan oikeudenmukainen, vapaa ja tasapuolinen mahdollisuus kyseisille jäsenvaltioille kuuluviin lastiosuuksiin."

7 Asetus N:o 4055/86 tuli sen 12 artiklan mukaisesti voimaan 1.1.1987.

Riidanalainen sopimus

8 Riidanalainen sopimus tuli voimaan 19.5.1981 eli useita vuosia ennen Portugalin tasavallan liittymistä yhteisöihin, mikä tapahtui 1.1.1986.

9 Riidanalaisen sopimuksen 3 artiklan toisessa kohdassa määrätään seuraavaa:

"Kummankin sopimuspuolen varustamoyrityksillä on samat oikeudet kuljettaa rahtia kahdenvälisessä liikenteessä kyseisten maiden satamien välillä."

10 Riidanalaisen sopimuksen 13 artiklan kolmannessa kohdassa määrätään seuraavaa:

"Tämä sopimus pysyy voimassa vielä 12 kuukautta laskettuna päivästä, jolloin sopimuspuolista toinen antaa tiedoksi päätöksensä irtisanoa sopimus."

11 Riidanalaisessa sopimuksessa sopimuspuolten väliset rahtikuljetukset varataan sopimuspuolen lipun alla purjehtiville aluksille tai sellaisten henkilöiden tai yritysten käyttämille aluksille, joilla on jommankumman sopimuspuolen kansallisuus. Muiden jäsenvaltioiden kansalaisten käyttämät alukset on siten rajattu tässä sopimuksessa tarkoitettujen kuljetusten ulkopuolelle.

Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

12 Komissio katsoi, että asetus N:o 4055/86 ja erityisesti sen 4 artiklan 1 kohta koskee niitä lastinjakolausekkeita, jotka sisältyvät riidanalaiseen sopimukseen,

joten ne olisi pitänyt muuttaa tämän asetuksen mukaisiksi, mistä komissio lähetti Portugalin tasavallalle useita kirjeitä.

13 Portugalin viranomaisten 28.10.1993 päivätyssä vastauskirjeessä komission 30.7.1993 lähettämään kirjeeseen ne ilmoittivat, että ne olivat ryhtyneet diplomaattisiin toimiin uusien maiden kanssa mutta että asiaa ei vielä ollut saatu päätökseen. Ne huomauttivat, että käytännössä Portugalin hallitus noudattaa asetuksen N:o 4055/86 säännöksiä ja että se ei vetoa yhteenkään riidanalaisen sopimuksen lastijakolausekkeista.

14 Komissio lähetti 28.3.1994 Portugalin tasavallalle virallisen huomautuksen.

15 Vastauksessaan 21.6.1996 Portugalin hallitus myönsi, että riidanalaista sopimusta on muutettava. Lisäksi se selvitti, että tätä koskevaan menettelyyn oli jo ryhdytty, ja ennakoi, että menettely saatetaan päätökseen lähiaikoina.

16 Koska riidanalaista sopimusta ei ollut muutettu tai irtisanottu komission asettamassa määräajassa, komissio lähetti 6.12.1995 Portugalin tasavallalle perus-

tellun lausunnon, jossa se perustamissopimuksen 169 artiklan nojalla kehotti tätä toteuttamaan lausunnon noudattamisen edellyttämät toimenpiteet kahden kuukauden kuluessa lausunnon tiedoksiantamisesta.

17 Portugalin viranomaiset vastasivat 8.9.1997 päivätyllä kirjeellä, että Jugoslavian liittotasavallan hajoamisen vuoksi ne olivat päättäneet ryhtyä neuvotteluihin jokaisen Jugoslavian liittotasavallasta muodostuneen tasavallan kanssa ja että saadakseen riidanalaisen sopimuksen muutetuksi ne olivat toimittaneet näiden tasavaltojen viranomaisille tiedonannon, jossa oli niiden ehdotus tähän sopimukseen tehtävistä muutoksista. Tiedonannossaan Portugalin hallitus oli myös korostanut tämän sopimuksen muuttamisen kiireellisyyttä.

18 Portugalin viranomaiset ilmoittivat tämän jälkeen komissiolle odottavansa näiden entisestä Jugoslavian liittotasavallasta muodostuneiden maiden viranomaisten vastauksia.

19 Portugalin tasavalta toimitti 3.12.1997 päivätyssä kirjeessä komissiolle kaikki käytettävissä olleet tiedot niistä tuloksista, jotka oli saavutettu.

20 Koska muutoksia ei konkreettisesti ollut tehty, komissio päätti nostaa nyt esillä olevan kanteen.

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

21 Komissio toteaa, että asetuksen N:o 4055/86 tarkoituksena on taata vapaus tarjota merikuljetuspalveluja yhtäältä jäsenvaltioiden ja toisaalta niiden ja kolmansien maiden välillä. Riidanalaisessa sopimuksessa sopimuspuolten väliset rahtikuljetukset varataan sopimuspuolen lipun alla purjehtiville aluksille tai sellaisten henkilöiden tai yritysten käyttämille aluksille, joilla on jommankumman sopimuspuolen kansallisuus. Muiden jäsenvaltioiden kansalaisten käyttämät alukset on siten rajattu tässä sopimuksessa kuljetusten ulkopuolelle. Komissio katsoo näin ollen, että tämä sopimus olisi pitänyt muuttaa asetuksen N:o 4055/86 ja erityisesti sen 4 artiklan 1 kohdan mukaiseksi.

22 Tältä osin komissio huomauttaa, että asetuksen N:o 4055/86 2 artiklassa vahvistetaan määräpäivät, joihin mennessä sopimusta on täytynyt mukauttaa, millä siten konkretisoidaan ne ainoat poikkeukset, jotka koskevat tämän asetuksen 1 artiklan 1 kohdassa säädettyä merikuljetuspalvelujen tarjoamisen vapautta.

23 Asetuksen N:o 4055/86 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa edellytetään, että jos kysymys on liikenteestä, jota linjakonferenssien käyttäytymissääntöjä koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus ei koske, sopimusta oli mukautettava mahdollisimman pian ja joka tapauksessa 1.1.1993 mennessä. Linjakonferenssien käyttäytymissääntöjä koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen mukaisen, tämän asetuksen 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetun liikenteen osalta mukautusten tekemiselle ei annettu mitään lisäaikaa.

24 Koska käyttäytymissäännöt tulivat voimaan Jugoslavian liittotasavallan osalta vasta 6.10.1983 ja Portugalin tasavallan osalta vasta 13.12.1990, komissio katsoo, että asetuksen N:o 4055/86 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan säännöksiä on mahdollista soveltaa tähän sopimukseen vasta näistä päivistä jälkimmäisestä alkaen. Mukautukset olisi näin ollen pitänyt saattaa päätökseen viimeistään 13.12.1990.

25 Komissio katsoo kuitenkin, että riippumatta siitä, koskeeko kyseistä liikennettä asetuksen N:o 4055/86 4 artiklan 1 kohdan a vai b alakohta, aika riidanalaisen sopimuksen mukauttamiseksi on jo kauan sitten päättynyt. Komissio huomauttaa, että tämän asetuksen voimaantulosta on kulunut aikaa enemmän kuin riittävästi tämän sopimuksen muuttamiseksi tai viimeisenä keinona sen irtisanomiseksi ja Portugalin jäsenyysvelvoitteiden täyttämiseksi.

26 Portugalin hallitus ei kiistä sitä, että riidanalaisen sopimuksen lastinjakolausekkeiden sanamuotoa on muutettava asetuksen N:o 4055/86 3 ja 4 artiklan perusteella, ja se korostaa turvautuneensa kaikkiin käytössään olleisiin diplomaattisiin keinoihin saadakseen kolmansien maiden toimivaltaiset viranomaiset hyväksymään tällaisen muutoksen. Lisäksi tämän sopimuksen diplomaattisen tarkistusmenettelyn päättymistä odottaessaan Portugalin hallitus on päättänyt, että se ei vetoa kyseisiin rahdinjakolausekkeisiin.

27 Portugalin hallitus vetoaa siihen, että Jugoslavian liittotasavallan olemassaolon päättymisen vuoksi komission olisi pitänyt mukauttaa vaatimustaan näitä uusia olosuhteita vastaavaksi.

28 Portugalin hallituksen mukaan jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskeva kanne on ennenaikainen, kun otetaan huomioon edistyminen neuvotteluissa asianomaisten neljän maan kanssa.

29 Portugalin hallitus katsoo lisäksi, että komission vaatimuksella ei ole oikeudellista perustaa, koska se ei vetoa perustamissopimuksen 234 artiklaan. Ennen yhteisöihin liittymistä tehdyn sopimuksen (jäljempänä ennen liittymistä tehty sopimus) muuttamista tai irtisanomista koskevan vaatimuksen perustelujen on pohjauduttava oikeussääntöihin, joiden noudattaminen taataan tässä määräyksessä.

30 Portugalin hallitus arvioi perustamissopimuksen 234 artiklan sanamuodon perusteella, ettei sitä voida syyttää jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisestä. Kysymyksen ollessa ennen liittymistä tehdyistä sopimuksista, jotka ovat täysin tai osaksi vastoin EY:n perustamissopimusta tai sen perusteella annettua oikeutta, perustamissopimuksen 234 artiklan toisessa kohdassa asetetaan jäsenvaltioille velvollisuus käyttää kaikkia aiheellisia keinoja sopimusmääräyksen ja yhteisön oikeuden normin välisen ristiriidan poistamiseksi. Siinä ei kuitenkaan aseteta velvollisuutta päästä tiettyyn tulokseen siten, että siinä edellytettäisiin havaitun ristiriidan poistamista piittaamatta aiheutuvista oikeudellisista ja poliittisista seurauksista.

31 Portugalin hallitus vetoaa siihen, että perustamissopimuksen 234 artiklan toista kohtaa on tulkittava yhdessä tämän artiklan ensimmäisen kohdan kanssa siten, että ristiriitojen poistamisen on tapahduttava muodossa, jolla taataan yhteisön oikeuden täysi vaikutus ja samalla vaikutetaan mahdollisimman vähän sellaisen kolmannen maan oikeuteen, joka on osapuolena ennen liittymistä tehdyssä sopimuksessa.

32 Jos perustamissopimuksen 234 artiklan toisessa kohdassa velvoitettaisiin jäsenvaltiot irtisanomaan ennen liittymistä tehty sopimus siinä tapauksessa, että ristiriidassa olevien lausekkeiden muuttaminen diplomaattiteitse ei ole onnistunut tai on osoittautunut hyvin vaikeaksi, tämän määräyksen viimeinen virke menettäisi Portugalin hallituksen mukaan merkityksensä. Ennen liittymistä tehdyn sopimuksen irtisanominen ei näet edellytä sitä, että jäsenvaltio saa apua muilta jäsenvaltioilta, koska kysymys on yksipuolisesta tahdonilmauksesta.

33 Velvollisuus sopimuksen irtisanomiseen perustamissopimuksen 234 artiklan toisen kohdan nojalla voi Portugalin hallituksen mukaan tulla kysymykseen ainoastaan poikkeuksellisesti ja ääritapauksissa. Koska kysymys on sopimuksesta, joka lähtökohtaisesti synnyttää kansainväliseen oikeuteen perustuvan vastuun, irtisanominen on perusteltu vain siinä tapauksessa, että kaksi edellytystä on täyttynyt: ennen liittymistä tehdyn sopimuksen määräyksen on oltava totaalisessa ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa ja toisaalta yhteisön edun turvaamisen poliittisin tai muin keinoin on oltava asiassa mahdotonta.

34 Esillä olevassa asiassa edellytyksistä jälkimmäinen jää Portugalin hallituksen mukaan täyttymättä, sillä lastinjakojärjestelyjä, joita on muutettava, ei sovelleta, minkä vuoksi niiden tosiasiallinen merkitys ei vaikuta yhteisön etuun, joka koskee merikuljetuspalvelujen tarjoamisen vapauden täyttä ja tehokasta toteutusta.

35 Irtisanomista voidaan Portugalin hallituksen mukaan vaatia vain siinä tapauksessa, että on käynyt selväksi, että kolmas maa ei suostu neuvottelemaan sopimuksen muuttamisesta. Pelkästään poliittisluonteiset tai muut vaikeudet sopimuksen muuttamisessa eivät vielä voi merkitä sitä, että sopimus on irtisanottava.

36 Kaiken lisäksi on Portugalin hallituksen mukaan epätarkoituksenmukaista yksipuolisesti irtisanoa riidanalainen sopimus, kun otetaan huomioon se arkaluontoinen tilanne, jossa nämä uudet maat ovat kansainvälisessä yhteisössä, ja ne ensisijaisuusnäkökohdat ja strategiset toimintalinjat, jotka on määritelty yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puitteissa.

37 Irtisanominen on Portugalin hallituksen mukaan suhteeton keino perustamissopimuksen 234 artiklan toisessa kohdassa tarkoitetun tavoitteen saavuttamiseksi ja se loukkaisi suhteellisuusperiaatteen vastaisesti Portugalin tasavallan ulkopolitiikkaan liittyviä etuja, kun otetaan huomioon yhteisön etu, jolle ei käytännössä aiheudu todellista vahinkoa. Tällaisella irtisanomisella olisi

erittäin vahingollinen vaikutus tämän jäsenvaltion diplomaattisiin, poliittisiin ja taloudellisiin suhteisiin kyseisten maiden kanssa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

38 Aluksi on huomattava, että komissio ja Portugalin tasavalta ovat yhtä mieltä siitä, että riidanalaisen sopimuksen lastinjakolausekkeet edellyttävät sen muuttamista, jotta se on yhteensopiva asetuksen N:o 4055/86 3 ja 4 artiklan kanssa.

39 On todettava, että nyt käsiteltävänä olevassa asiassa Portugalin hallitus ei asetuksessa N:o 4055/86 säädetyissä määräajoissa ole saanut muutettua riidanalaista sopimusta diplomaattisin keinoin.

40 Tältä osin on muistettava, että yhteisöjen tuomioistuin on jo katsonut, että tällaisessa tilanteessa kyseisen jäsenvaltion on irtisanottava tämänkaltainen sopimus siltä osin kuin sen irtisanominen on mahdollista kansainvälisen oikeuden mukaan (ks. vastaavasti asia C-170/98, komissio v. Belgia, tuomio 14.9.1999, Kok. 1999, s. I-5493, 42 kohta).

41 Portugalin hallitus kuitenkin kiistää sen, että jäsenyysvelvoitteita olisi jätetty noudattamatta, vedoten pääasiallisesti neljään perusteeseen.

42 Ensinnäkin se vetoaa siihen, että Jugoslavian liittotasavallan hajoamisen johdosta komission olisi pitänyt mukauttaa vaatimuksensa näitä uusia olosuhteita vastaavaksi.

43 Tähän on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (asia C-96/95, komissio v. Saksa, tuomio 20.3.1997, Kok. 1997, s. I-1653, 22 kohta) oikeudenkäyntiä edeltävän menettelyn tarkoituksena on antaa asianomaiselle jäsenvaltiolle tilaisuus mukautua yhteisön oikeuden mukaisiin velvoitteisiin ja puolustautua tehokkaasti komission esittämiä väitteitä vastaan.

44 Esillä olevassa asiassa Portugalin tasavalta ei ole mitenkään selvittänyt, miten se, että komissio ei ole mukauttanut vaatimustaan Jugoslavian liittotasavallan hajoamisen perusteella, olisi vaikuttanut sen mahdollisuuteen noudattaa yhteisön oikeuden mukaisia velvoitteita ja sen oikeuteen puolustautua asiassa.

45 Toiseksi se vetoaa siihen, että komission kanne on ennenaikainen ottaen huomioon kyseisten kolmansien maiden kanssa käydyissä neuvotteluissa tapahtunut edistyminen.

46 Tältä osin on muistettava, että kun otetaan huomioon komission asema perustamissopimuksen noudattamisen valvojana, se yksin on toimivaltainen päättämään jäsenyysvelvoitteiden laiminlyönnin toteamista koskevan menettelyn aloittamisen tarkoituksenmukaisuudesta (ks. asia C-431/92, komissio v. Saksa, tuomio 11.8.1995, Kok. 1995, s. I-2189, 22 kohta).

47 Kolmanneksi Portugalin hallitus vetoaa oikeutusperusteena sen tilanteen monimutkaisuuteen, joka on syntynyt Jugoslavian liittotasavallan hajoamisen johdosta.

48 Tältä osin on todettava, että kyseessä olevan kaltainen kolmannen sopimusvaltion vaikea poliittinen tilanne ei voi olla perusteena sille, että jäsenvaltio voisi

jatkuvasti jättää noudattamatta perustamissopimuksen nojalla sille kuuluvia velvoitteita (ks. em. asia komissio v. Belgia, tuomion 42 kohta).

49 Lopuksi Portugalin hallitus vetoaa ennen liittymistä jäsenvaltion ja kolmannen maan välillä tehdyn sopimuksen osalta siihen, että vaikka perustamissopimuksen 234 artiklassa asetetaankin velvollisuus käyttää kaikkia aiheellisia keinoja ristiriidan poistamiseksi sopimuksen ja yhteisön oikeussäännön väliltä, tämän perustamissopimuksen määräyksen osalta voidaan kuitenkin ottaa huomioon tämän velvollisuuden oikeudelliset ja poliittiset seuraukset. Perustamissopimuksen 234 artiklan mukainen irtisanomisvelvollisuus on Portugalin hallituksen mukaan nimittäin olemassa vain poikkeuksellisesti ja ääritapauksissa. Portugalin hallituksen mukaan tällainen irtisanominen merkitsee sen ulkopolitiikkaan liittyvien etujen sivuuttamista suhteellisuusperiaatteen vastaisella tavalla, kun otetaan huomioon yhteisön etu asiassa. Lisäksi komission olisi pitänyt vedota perustamissopimuksen tähän määräykseen perusteluissa, jotka koskivat vaatimusta ennen liittymistä tehdyn sopimuksen muuttamisesta tai irtisanomisesta.

50 Näin ollen on tutkittava sitä, missä olosuhteissa jäsenvaltio voi pitää voimassa yhteisön oikeuden vastaisia järjestelyjä käyttäen perusteena kolmannen maan kanssa ennen liittymistä tehtyä sopimusta.

51 Tältä osin on huomattava, että perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että perustamissopimuksen määräykset eivät vaikuta sellaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, jotka johtuvat yhden tai useamman jäsenvaltion yhden tai useamman kolmannen maan kanssa ennen perustamissopimuksen voimaantuloa tekemästä sopimuksesta. Tämän määräyksen toisessa kohdassa jäsenvaltiot kuitenkin velvoitetaan käyttämään kaikkia aiheellisia keinoja mahdollisten ristiriitojen poistamiseksi tällaisen sopimuksen ja EY:n perustamissopimuksen väliltä.

52 Perustamissopimuksen 234 artikla on soveltamisalaltaan yleinen, ja sitä sovelletaan kaikkiin kansainvälisiin sopimuksiin niiden kohteesta riippumatta, jos ne

saattavat vaikuttaa perustamissopimuksen soveltamiseen (ks. asia 812/79, Burgoa, tuomio 14.10.1980, Kok. 1980, s. 2787, 6 kohta ja asia C-158/91, Levy, tuomio 2.8.1993, Kok. 1993, s. I-4287, 11 kohta).

53 Kuten edellä mainitussa asiassa Burgoa annetusta tuomiosta ilmenee, perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäisen kohdan tavoitteena on täsmentää kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaisesti (ks. tältä osin valtiosopimusoikeudesta vuonna 1969 tehdyn Wienin yleissopimuksen 30 artiklan 4 kappaleen b kohta), että EY:n perustamissopimuksen soveltaminen ei vaikuta kyseisen jäsenvaltion sitoutumiseen yhtäältä kunnioittaa niitä kolmansien maiden oikeuksia, jotka johtuvat perustamissopimusta edeltävästä sopimuksesta, ja toisaalta noudattaa vastaavia velvollisuuksiaan.

54 Tästä seuraa, että Portugalin tasavallan on edelleenkin kunnioitettava niitä oikeuksia, joita Jugoslavian liittotasavallalla on riidanalaisen sopimuksen nojalla.

55 Riidanalaisessa sopimuksessa on kuitenkin lauseke (13 artikla), jossa nimenomaisesti määrätään, että sopimuspuolilla on mahdollisuus sopimuksen irtisanomiseen, joten jos Portugalin tasavalta irtisanoo sopimuksen, tällä ei loukata niitä oikeuksia, joita Jugoslavian liittotasavallalla on tämän sopimuksen nojalla.

56 Näin ollen perustamissopimuksen 234 artiklan ensimmäisessä kohdassa todettu periaate ei vaikuta niihin velvollisuuksiin, jotka asetuksen N:o 4055/86 3 ja 4 artiklassa on Portugalin tasavallalle asetettu.

57 Portugalin hallitus väittää, että velvollisuus turvautua irtisanomiseen on perustamissopimuksen 234 artiklan soveltamisalalla poikkeuksellinen velvollisuus, ja tältä osin on riittävää todeta, että nyt esillä olevassa asiassa Portugalin tasavallan

velvollisuus ei perustu perustamissopimuksen tähän määräykseen vaan asetuksen N:o 4055/86 säännöksiin.

58 Lisäksi on huomattava, että vaikka jäsenvaltioilla on perustamissopimuksen 234 artiklan soveltamisalalla mahdollisuus valita ne aiheelliset keinot, joita on käytettävä, niillä on kuitenkin velvollisuus poistaa ristiriidat ennen liittymistä tekemänsä sopimuksen ja EY:n perustamissopimuksen väliltä. Jos sopimuksen muuttamisessa kohdatut vaikeudet tekevät sopimuksen muuttamisen jäsenvaltiolle mahdottomaksi, ei siten voida sulkea pois sitä, että sen on irtisanottava sopimus.

59 Perustelusta, jonka mukaan tällainen irtisanominen merkitsisi Portugalin tasavallan ulkopolitiikkaan liittyvien etujen sivuuttamista suhteellisuusperiaatteen vastaisella tavalla, kun otetaan huomioon yhteisön etu asiassa, on todettava, että se tasapaino, joka vallitsee jäsenvaltion ulkopolitiikkaan liittyvien etujen ja yhteisön edun välillä, on jo saanut ilmauksensa perustamissopimuksen 234 artiklassa, koska tässä määräyksessä annetaan jäsenvaltiolle mahdollisuus sivuuttaa yhteisön oikeuden normi niiden oikeuksien kunnioittamiseksi, joita kolmansilla mailla on aiemmin tehdyn sopimuksen perusteella, ja näitä oikeuksia vastaavien velvollisuuksiensa noudattamiseksi. Tässä artiklassa jäsenvaltiolle annetaan myös mahdollisuus valita aiheelliset keinot, joilla kyseinen sopimus saatetaan yhteisön oikeuden mukaiseksi.

60 Portugalin hallitus väittää, että komission vaatimuksella ei ole oikeudellista perustaa, koska se ei ole vedonnut perustamissopimuksen 234 artiklaan, ja tältä osin riittää, kun todetaan, että esillä olevassa asiassa komission vaatimus perustuu asetukseen N:o 4055/86.

61 Näin ollen on todettava, että Portugalin tasavalta ei ole noudattanut asetuksen N:o 4055/86 3 artiklan ja 4 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole irtisanonut eikä mukauttanut riidanalaista sopimusta siten, että yhteisön

kansalaisilla olisi oikeudenmukainen, vapaa ja tasapuolinen mahdollisuus Portugalin tasavallalle kuuluviin lastiosuuksiin tämän asetuksen mukaisesti.

Oikeudenkäyntikulut

62 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujen korvaamista ja koska Portugalin tasavalta on hävinnyt asian, Portugalin tasavalta on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Portugalin tasavalta ei ole noudattanut palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta jäsenvaltioiden väliseen meriliikenteeseen sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4055/86 3 artiklan ja 4 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se ei ole irtisanonut**

eikä mukauttanut Jugoslavian liittotasavallan kanssa tehtyä merikuljetussopimusta siten, että yhteisön kansalaisilla olisi oikeudenmukainen, vapaa ja tasapuolinen mahdollisuus Portugalin tasavallalle kuuluviin lastiosuuksiin tämän asetuksen mukaisesti.

2) **Portugalin tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida Edward Sevón

Schintgen Gulmann Puissochet Hirsch

Jann Ragnemalm Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 4 päivänä heinäkuuta 2000.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti